

Kwaliteitsverbetering van het (voortgezet) speciaal onderwijs

Nieuwe wetgeving

Er gaat een en ander veranderen in de wetgeving voor het (voortgezet) speciaal onderwijs.

Op 1 augustus 2013 wordt namelijk de Wet Kwaliteit (V) SO van kracht. Een aantal artikelen is per 1 januari van dit jaar al in werking getreden.

Wat gaat er precies veranderen?

Wat dit betekent voor uw leerlingen, school en medewerkers, kunt u in grote lijnen lezen in deze brochure. De nieuwe wet bestaat uit een aantal thema's; we zetten op een rij hoe deze in de huidige wetgeving worden toegepast, én hoe dit binnen de nieuwe wet zal gebeuren. Zo ziet u in één oogopslag wat er gaat veranderen

Direct aan de slag voor meer kwaliteit

Om de kwaliteit van het onderwijs binnen uw school te verbeteren, hoeft u niet te wachten op de nieuwe wetgeving. Met een aantal mogelijkheden kunt u direct aan de slag.

Op de achterkant van deze brochure vindt u er meer informatie over. Bijvoorbeeld over de nieuwe kerndoelen die al beschikbaar zijn en het model-getuigschrift. Documenten die u als ondersteuning kunt gebruiken.

De tekst van deze brochure is tot stand gekomen met medewerking van CPS Onderwijsontwikkeling en advies.

KWALITEITSWET (V)SO

Thema Opbrengstgerichtheid: invoering ontwikkelingsperspectief

ZO IS HET NU	ZO WORDT HET
Handelingsplan De school maakt ieder jaar een handelingsplan en stemt dit af met de ouders. Het handelingsplan wordt ieder jaar geëvalueerd.	Ontwikkelingsperspectief In plaats van een handelingsplan wordt een ontwikkelingsperspectief opgesteld. Het ontwikkelingsperspectief geeft een inschatting van de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling; het verbindt zijn (of haar) instroomniveau met het te verwachten uitstroomniveau. Het ontwikkelingsperspectief wordt vastgesteld door het bestuur. Zij vraagt hiervoor advies aan de commissie voor begeleiding of onderzoek. Ook wordt het perspectief eerst afgestemd met de leerling en ouders (of verzorgers). Minstens één keer per jaar wordt het ontwikkelingsperspectief met hen geëvalueerd.
Voortgangsrapportage De school is verplicht tot het rapporteren over de vorderingen van de leerling aan de ouders of verzorgers.	Voortgangsregistratie Een voortgangsregistratie is verplicht. Dit gebeurt via het leerlingvolgsysteem.

Thema Doorstroomleeftijd, verblijfsduur en onderwijstijd

ZO IS HET NU	ZO WORDT HET
Maximum leeftijd De leeftijd waarop de leerling het speciaal onderwijs én het voortgezet speciaal onderwijs moet verlaten is 20 jaar (behalve bij verlenging).	Doorstroomleeftijd De leeftijd waarop de leerling het speciaal onderwijs moet verlaten is 14 jaar. Dan stroomt hij door naar een vso- of vo-school. Aan de hand van zijn ontwikkelingsperspectief wordt hij in een uitstroomprofiel geplaatst. De verblijfsduur in het vso verandert niet. Onderwijstijd so en onderwijsaanbod vso: onderwijstijd, inhoud en afsluiting noodzakelijk onderwijs Ook de onderwijstijd blijft grotendeels hetzelfde. Leerlingen in het uitstroomprofiel 'vervolgonderwijs' krijgen echter in de eerste twee jaar 1040, en in het laatste examenjaar 700 lesuren; net zoals in het reguliere voortgezet onderwijs. De Engelse taal wordt een verplicht onderdeel in het so en in de vso-uitstroomprofielen 'arbeidsmarktgericht' en 'vervolgonderwijs'. Voor dit laatste profiel gelden nu ook veel bepalingen van de Wet op het Voortgezet Onderwijs.

Thema Uitstroomprofielen, diploma en nazorg

ZO IS HET NU	ZO WORDT HET
Inhoud vso In de wet staat welke vakken het onderwijs in ieder geval moet bieden en dat daar een stage bij kan horen. Onder andere het stageplan en een samenwerking(overeenkomst) worden in het Onderwijskundig Besluit WEC verder uitgewerkt. Iedere leerling die de school verlaat ontvangt een onderwijskundig rapport.	Onderwijsaanbod vso We plaatsen alle leerlingen in één van de volgende uitstroomprofielen: <ul style="list-style-type: none"> •vervolgonderwijs •arbeidsmarktgericht •dagbesteding De school waar de leerling vandaan komt, bepaalt hiervoor een ontwikkelingsperspectief. Het bestuur beslist vervolgens, in overleg met ouders en leerling, over de toelating. Heeft een school een uitstroomprofiel niet in haar aanbod, dan is dit op zich geen reden om een leerling te weigeren. De school moet eerst duidelijk alle mogelijkheden onderzoeken om het profiel toch te kunnen bieden. Bijvoorbeeld in samenwerking met een andere VSO-school of het regulier onderwijs. Bij alle uitstroomprofielen horen (kern)doelen, o.a. op het terrein van sociale competenties, persoonlijkheidsvorming, voorbereiding op de maatschappij en algemene vorming. Deze doelen worden, als het nodig is, aangepast aan de beperking van de leerling. Leerlingen met het uitstroomprofiel 'vervolgonderwijs' volgen het reguliere vo-programma. Voor dit uitstroomprofiel gelden de kerndoelen voor de vo-onderbouw. Voor het uitstroomprofiel 'arbeidsmarktgericht' volgen nieuwe kerndoelen, gebaseerd op de systematiek eindtermen/kwalificatiedossier van het mbo. Voor de profielen 'vervolgonderwijs' en 'arbeidsmarktgericht' gelden de referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen. Stages ¹ maken verplicht deel uit van de onderwijsprogramma's van uitstroomprofiel 'arbeidsmarktgericht'. Ook voor het uitstroomprofiel 'dagbesteding' zijn kerndoelen geformuleerd voor de algemeen vormende vakken. Daarnaast is hier aandacht voor doelen op het gebied van ontwikkeling.

¹ De verplichte maatschappelijke stage wordt volgens het regeer akkoord 2012 per schooljaar 2015-2016 afgeschaft.

Vo-diploma

Het behalen van een vo-diploma is mogelijk via samenwerking met een reguliere vo-school of het staatsexamen.

Vo-diploma

De school bepaalt hoe een leerling met uitstroomprofiel 'vervolgonderwijs' het vo-diploma (vmbo, havo, vwo) kan halen:

- via eigen diplomering en examinering
- via samenwerking²
- via vavo

Een vso-school kan het ministerie van OCW toestemming vragen om als aangewezen school vo-diplomering in één of meer schoolsoorten te verzorgen. De school kan ook een samenwerking aangaan met het vavo (vanaf 16 jaar). In het routeschema vervolgonderwijs op de achterkant van deze brochure leest u er meer over.

Vso-getuigschrift

Leerlingen met het profiel 'arbeidsmarktgericht' en 'dagbesteding' ontvangen een vso-getuigschrift. Net als in het praktijkonderwijs kunnen hier certificaten voor een bedrijfstak bij horen. Dit getuigschrift is een overgangsdokument, waaruit onder meer de verdere ondersteuningsbehoefte blijkt.

Tot twee jaar na het verlaten van de school biedt de school een zekere nazorg in de vorm van advies aan de ex-leerling (of zijn ouders). Leerlingen met een vso-getuigschrift worden niet als voortijdig schoolverlater aangemerkt.

Verbrede toelating school

Verbrede toelating tot een school is mogelijk als daarover overeenstemming is bereikt met de bevoegde gezagsorganen die deelnemen aan het regionale expertisecentrum, alle aangrenzende regionale expertisecentra van hetzelfde cluster. Het regionaal expertisecentrum regelt de verbrede toelating via het spreidingsplan.

Clusteroverstijgende toelating school

Clusteroverstijgende toelating tot een school is mogelijk als het bevoegd gezag daarover binnen het regionaal expertisecentrum³ overeenstemming heeft bereikt via het spreidingsplan. Het gaat om leerlingen die toelaatbaar zijn verklaard tot een onderwijssoort van een ander cluster.

De bevoegde gezagsorganen van het regionaal expertisecentrum van het andere cluster, samenvallend of grenzend aan het regionaal expertisecentrum, moeten hiermee instemmen.

² samenwerking met wpo-, vwo- of wec-school m.u.v. vso-scholen die zelf examineren of met web-instelling

³ Per 1-8-2014 vindt dit overleg plaats in het samenwerkingsverband.

Thema Bekwaamheidseisen leraren voortgezet speciaal onderwijs

ZO IS HET NU

Bepalingen omtrent personeel

Voor het (voortgezet) speciaal onderwijs gelden dezelfde bekwaamheidseisen als in het primair onderwijs, namelijk een pabo-bevoegdheid. Ook kunnen vakleerkrachten (met een 1e- of 2e-graadsbevoegdheid) worden aangesteld.

ZO WORDT HET

Bepalingen omtrent personeel uitstroomprofiel vervolgonderwijs

Vso-scholen die zelf gaan examineren en diplomeren (zogenaamde aangewezen scholen) binnen het profiel 'vervolgonderwijs', dienen voor alle vo-vakken leraren te hebben met een relevante lerarenopleiding volgens de Wet Voortgezet Onderwijs.

Vso-scholen die gebruik blijven maken van samenwerking met regulier onderwijs, kunnen volstaan met leraren met een pabo-bevoegdheid. Als een vso-school een assistentenopleiding (mbo-1) aanbiedt, dan moet ze voor dat onderwijs altijd leraren aanstellen met een vo-bevoegdheid, of het nu om een aangewezen vso-school gaat of een school die samenwerkt met regulier onderwijs.

Zij-instromers

Leraren die worden benoemd als zij-instromer, moeten over een getuigschrift op minimaal HBO-niveau beschikken (of over EG-erkende beroepskwalificatie).

Zij-instromers

Net als binnen de Wet op het Voortgezet Onderwijs, kunnen de praktijklessen voor het uitstroomprofiel 'vervolgonderwijs' worden verzorgd door ervaren en gekwalificeerde vaklieden. Zij moeten beschikken over een middenkader-, specialisten- of vakopleiding (installatietechniek, elektrotechniek, metaaltechniek, voertuigtechniek, bouwtechniek en consumptief). Met dit diploma kunnen ze een zij-instroomtraject ingaan.

Thema Toezicht en verantwoording

ZO IS HET NU

Toezichtkader speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs 2005

Op basis van dit toezichtkader vindt normering plaats op basis van:

- kwaliteitsaspect leerlingenzorg
- handelingsplannen
- onderwijsleerproces

De opbrengsten worden niet beoordeeld.

Op grond van dit toezichtkader vindt de toekenning van een toezichtarrangement plaats.

ZO WORDT HET

Toezichtkader (voortgezet) speciaal onderwijs 2012 met twee waarderingskaders (voor so en vso).

In 2012 maakt de inspectie ook voor het (v)so de slag naar meer risicogericht toezicht. (In het regulier onderwijs gebeurt dit al sinds 2009.)

Ieder jaar bekijkt de inspectie bij alle scholen met basistoezicht of er aanwijzingen zijn dat een school onvoldoende kwaliteit levert. Dit onderzoek vindt plaats op basis van een risicoanalyse. Hierbij worden de volgende bronnen benut:

- de opbrengsten
- de jaarstukken
- signalen
- nalevingsaspecten

De opbrengstgegevens worden voorlopig alleen bij de jaarlijkse risicoanalyse gebruikt. Een echte 'opbrengstnorm' voor het (v)so is immers nog niet beschikbaar. De inspectie gaat samen met het onderwijsveld wel een opbrengststandaard ontwikkelen die gebaseerd wordt op opbrengst-gegevens van scholen over een aantal schooljaren.

De nieuwe kwaliteitswetgeving stelt het werken met een ontwikkelingsperspectief verplicht.

Dit begrip staat centraal in de waarderingskaders. De inspectie beschouwt het schooljaar 2012-2013 als een overgangperiode, omdat scholen dan ook nog mogen werken met het handelingsplan.

In het bestuursgesprek overlegt de inspectie of er bij de beoordeling van de leerlingenzorg aanleiding is om normindicatoren uit het waarderingskader 2005 te gebruiken, in plaats van de nieuwe waarderingskaders.

Nu al beginnen met de komende Kwaliteitswet?

In de nieuwe kwaliteitswet staan een aantal zaken die u waarschijnlijk al in de praktijk brengt. Sommige onderwerpen zijn nieuw, maar daar kunt u ook mee verder zonder de ingangsdatum van de nieuwe wetgeving af te wachten. En voor sommige onderwerpen geldt dat ze na de invoering van de wet van kracht worden. Benieuwd waar u mee kunt beginnen? Bekijk de mogelijkheden.

Ontwikkelingsperspectief

In een AMvB (Algemene Maatregel van Bestuur) worden nadere eisen gesteld aan het ontwikkelingsperspectief. Die eisen zijn vrij beperkt. Het gaat er om dat u de verwachte uitstroombestemming moet vaststellen en onderbouwen. In die onderbouwing moet u in elk geval een beschrijving maken van factoren die het onderwijs aan de leerlingen kunnen belemmeren of bevorderen.

Uitstrooprofielen

Het voortgezet speciaal onderwijs werkt al met verschillende uitstroorniveaus. De nieuwe wet maakt dit extra duidelijk en biedt vso-scholen zelfs de mogelijkheid om zelf te examineren. Als goed begin kunnen scholen direct hun onderwijs richten op drie profielen; 'vervolgonderwijs', 'arbeidsmarktgericht' of 'dagbesteding'. De bijbehorende kerndoelen zijn op dit moment beschikbaar.

In de schoolgids moet de vso-school vermelden welke uitstrooprofielen in het aanbod zitten. Bij het uitstrooprofiel 'vervolgonderwijs' moet in de schoolgids staan of de school zelf het examen afneemt en het diploma uitreikt of niet. Ook moet duidelijk zijn voor welke schoolsoort dit geldt. Ook gelden aanvullende eisen voor informatie over de profielen 'vervolgonderwijs' en 'arbeidsmarkt'

Diplomagericht

Hoe gaat u als vso-school het profiel 'vervolgonderwijs' vormgeven? Daarvoor kunt u de komende periode al beleid ontwikkelen. Misschien wilt u de samenwerking met het voortgezet onderwijs uitbouwen. Of kiest u ervoor zelf een diplomalijn uit te zetten, zodat u zich straks kunt aanmelden als 'aangewezen school' (een school die zelf mag examineren)?

In het laatste geval zult u dan moeten bepalen welke schoolsoort (inclusief alle uitstrooprofielen) u wilt bieden. Welke voordelen heeft dit voor de leerlingen? Welke investeringen zijn nodig en wat is het rendement voor de school en voor de samenleving?

Bent u straks een 'aangewezen school', dan is samenwerken met andere vso- of vo-scholen niet mogelijk. U moet dan als school zelf het volledige onderwijsprogramma kunnen bieden. Maar ook als u wél van plan bent om te gaan samenwerken met ROC's of het vavo, is het belangrijk om op tijd beleid te ontwikkelen. Als u straks als vso-school namelijk een leerling niet het geschikte aanbod kan bieden, moet u dit niet alleen kunnen beargumenteren; u moet ook met een passend alternatief komen.

Vso-scholen in cluster 3 en 4 hebben straks een zorgplicht. Is de gewenste schoolsoort (bijvoorbeeld havo) niet beschikbaar, dan moeten zij daar een goede en aantoonbare reden voor hebben. Ook de toestemming om zelf te examineren is aan strikte voorwaarden gebonden.

Arbeidsmarktgericht

Leerlingen die dit profiel volgen, gaan al vanaf 14 jaar verplicht stagelopen. De nieuwe wet wil een stimulans zijn voor uitbreiding van stagemogelijkheden en een intensievere samenwerking met bedrijven. Dit profiel wil aan die samenwerking meer accent geven; we zijn er op uit dat leerlingen niet alleen een baan vinden,

maar hem ook weten te behouden. Er komt straks een wettelijke nazorgplicht voor vso-scholen. Dus u kunt nu al investeren in afspraken met werkgevers over begeleiding vanuit school, als zij bereid zijn een leerling in dienst te nemen. Of u kunt al eens gaan praten met jobcoaches van het UWV.

U kunt meteen aan de slag met de invoering van het overgangsdokument; hierin staat het overzicht van vaardigheden, mogelijkheden en beperkingen van de leerling waar het om gaat. De werkgever weet dan beter welke begeleiding nodig is.

De stap van so naar vso

In de kwaliteitswet, is de overgang van so naar vso (of vo) een belangrijk keuzemoment; wat is voor deze leerling het meest passende vervolgonderwijs? Deze vraag wordt beantwoord op basis van het ontwikkelingsperspectief, onderwijskundig rapport en passend uitstrooprofiel.

Leerlingen kunnen in de nieuwe wet tot maximaal 14 jaar in het so blijven. Als school kunt u de overgang naar het vso nu al aangrijpen om samen met ouders en leerling de juiste keuzes in gang te zetten. U stelt het ontwikkelingsperspectief op, gebaseerd op resultaten in het leerlingvolgsysteem, testen en eventueel een assessment. De wensen en mogelijkheden van individuele leerlingen komen centraal te staan. Vso-scholen gaan de uitdaging aan om hier met hun onderwijsprogramma beter op in te spelen. En om de samenwerking met het voortgezet onderwijs verder uit te breiden.

Leerlingen

U moet als school ouders van huidige vso-leerlingen informeren over de uitstrooprofielen die bij u op school beschikbaar zullen zijn (en bij het uitstrooprofiel 'vervolgonderwijs': welke schoolsoort).

Vóór 1 augustus 2013 dient voor iedere leerling in het so en vso een ontwikkelingsperspectief te zijn vastgesteld. Uitzondering hierop vormen vso-leerlingen die vóór 1 oktober 2013 de school verlaten.

'OCW, vak- sector- en ouderorganisaties werken samen om van de invoering van de wetgeving kwaliteit (v)so een succes te maken'

